

*Секция: Государственное управление*

**Прокопенко Ольга Сергіївна**

*аспірант кафедри публічного управління та адміністрування*

*Інститут державного управління*

*Чорноморський національний університет імені Петра Могили*

*м. Миколаїв, Україна*

## **СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДТРИМКИ СІМ'Ї (ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН)**

Сім'я є одним із найважливіших інститутів суспільства, де знаходять висвітлення всі основні досягнення, труднощі й протиріччя громадського життя. У той же час сім'я сама активно впливає на життя суспільства, їй належить вирішальна роль у процесі відтворення людського життя, продовженні людського роду. Тому держава має відчувати потребу, зацікавленість у тому, щоб сім'я виконувала свої функції відтворення та соціалізації нових поколінь. За цих умов кожна держава повинна забезпечити всебічну підтримку сім'ї для всебічної реалізації функції щодо народжуваності та виховання дітей.

Політика підтримки сім'ї безпосередньо впливає на прийняття рішень на рівні сім'ї та повинна включати систему взаємопов'язаних і взаємозалежних заходів, спрямованих на захист сім'ї, материнства, дитинства, політику зайнятості з боку держави.

Науковці виділяють такі компоненти політики підтримки сім'ї, які найбільш тісно пов'язані з реалізацією притаманних сім'ї функцій [2]:

1) підтримка материнства – найбільш важливий компонентами є обов'язкові чи необов'язкові декретні відпустки, надані до, а також (або)

після вагітності, й отримання з відпустками грошова або іншого роду допомога;

2) політика відпусток для батьків – тут включаються пов'язані з вихованням дитини відпустки для батьків протягом перших років її життя, а також отримувана у зв'язку з відпустками допомога;

3) політика в сфері догляду за дитиною – сфера послуг по догляду за дитиною, що надаються зі сторони як державного сектору, так і неурядових інституцій;

4) грошові виплати – пов'язані з народженням та вихованням дитини соціальні грошові трансфери (прямі виплати);

5) пільги та кредити (непрямі виплати) – соціальні гарантії, які проявляються через податкові пільги або бонуси, різного роду дотації, пільги по кредитах та допомоги на оплату житла, дошкільних установ, спеціальних талонів на харчування.

В основу соціально-економічної природи інструментів соціальної підтримки сім'ї покладено організація соціального забезпечення сім'ї.

Одним із основних видів соціального забезпечення сімей з дітьми є державні соціальні допомоги. Одні види допомог покликані виконувати завдання допомоги сім'ям в особливих ситуаціях (неповна сім'я, неотримання аліментів, проходження батьком служби в армії за призовом тощо), інші ж є відображенням визнання суспільством соціально-економічної потреби й доцільності спеціальних заходів щодо підтримки життєдіяльності сім'ї, охорони материнства й дитинства (у випадку вагітності жінки, народження дитини, необхідності догляду за народження дитини, необхідності догляду за нею) [3, с. 38].

Вбачається очевидним, що організація соціальної підтримки сім'ї повинна стати невід'ємною частиною соціальної політики кожної держави. Розкриваючи природу соціального забезпечення підтримки сім'ї у практичному плані цікавим є досвід європейських країн.

Слід зазначити, що європейські країни можуть встановлювати свої власні правила надання прав пільги та послуги. Всі країни надають соціальні допомоги, проте в одних країнах – це регулярні виплати, а в інших – допомога залежить від конкретних обставин та може впливати на виникнення соціальних гарантій у вигляді непрямих витрат (пільг та кредитів) [4]. Розглянемо досвід соціальної підтримки сімей у європейських країнах на прикладі Німеччини.

Німеччина є взірцевим прикладом типу держави добробуту. Нормативно-правовим підґрунтях щодо соціального забезпечення сім'ї визначаються такі законодавчі акти:

1. Федеральний закон про допомогу сім'ї (*Bundeskindergeldgesetz*) від 07.04.1964 із відповідними змінами та доповненнями.
2. Закон про аванс та строк на стягнення аліментів (*Unterhaltsvorschussgesetz*).
3. Закон про федеральну батьківську допомогу та батьківську відпустку (*Bundeselterngeld- und Elternzeitgesetz - BEEG*).
4. Закон про податок на прибуток (*Einkommensteuergesetz*).

Відповідно до норм Федерального закону про допомогу сім'ї, будь-яка особа, яка має дітей, що проживають в Німеччині, має право на сімейні пільги та допомоги.

Перший вид соціального забезпечення, який призначається в Німеччині – це допомога на дітей (дитячі кошти) призначаються особам, які підлягають сплаті податку на прибуток у Німеччині [1. С. 72].

Зазначимо, що надання сімейних допомог не залежить від доходу або батьківських доходів (за винятком дитячої доплати).

Допомога сім'ї виплачується на:

- дітей до 18 років беззастережно;
- дітей віком від 18 до 21 року, безробітні та зареєстровані як шукачі роботи в агентстві з працевлаштування;

- дітей від 18 до 25 років:
  - 1) у школі чи професійній підготовці. Якщо застосовується, тижневий робочий час не повинен перевищувати 20 годин
  - 2) коли закінчують рік добровільної соціальної чи екологічної служби
  - 3) коли, не встигаючи знайти місце учень, вони не в змозі розпочати або продовжити професійну підготовку;
- студентів чи підмайстрів старше 25 років, якщо навчання чи навчання було продовжено через військову службу, державну службу чи подібну службу (у цьому випадку межа 25 років відкладається від строку служби);
- дітей будь-якого віку, які не можуть утримувати себе через інвалідність, за умови, що інвалідність настала до 25-річчя від дня народження.

Водночас, дитина повинна проживати в Німеччині, іншій країні Європейського Союзу або Швейцарії (за винятком).

Другий вид соціального забезпечення - батьківська допомога.

Батьківська допомога (Elterngeld) виплачується за умови певного доходу батькам, які не працюють або працюють неповний робочий день (до 30 годин на тиждень) та піклуються про свою дитину протягом перших місяців. Батьки, загальний оподатковуваний дохід яких перевищував 500 000 євро (250000 євро на одного батька) у рік, що передував народженню дитини, не мають права на таку допомогу.

У разі смерті, хвороби або важкої втрати працездатності батьки, члени сім'ї до третього ступеня та їх подружжя або партнери можуть отримати допомогу.

У разі усиновленої дитини допомога виплачується з моменту прийняття дитини (не пізніше до 8 років).

Третій вид допомоги - батьківську допомогу «плюс».

Замість або на додаток до основної батьківської допомоги батьки, які бажають це зробити, можуть подати на батьківську допомогу «плюс» (ElterngeldPlus) [5]. Це дозволяє батькам краще поєднувати допомогу з неповною роботою, і її можна побачити за 14 місяців дитини. Батьківська допомога «плюс» виплачується протягом двох разів довше, причому максимальна щомісячна сума, що відповідає половині батьківської допомоги, на яку мали би право батьки без доходів за неповний робочий день. Можливість продовження тривалості виплати відкрита також для батьків, які не працюють у період отримання надбавки.

Це так званий бонус за партнерство (тобто чотири додаткові місяці для кожного з батьків) виплачується додатково, якщо обидва батьки працюють від 25 до 30 годин на тиждень протягом чотирьох місяців поспіль. Цей бонус також може бути наданий самотнім батькам, які виконують однакові умови діяльності.

Ще один вид допомоги – допомога багатодітним батькам.

Багатодітні сім'ї (2 дитини і більше) отримують премію, рівну 10% батьківської допомоги, не маючи на меті менше 75 євро на місяць. У разі багаторазового народження розмір батьківської допомоги збільшується на 300 євро на місяць для другої дитини та кожної з наступних.

Наступний вид допомоги - аванс на аліменти.

Аванс на сплату аліментів (Unterhaltsvorschuss) може виплачуватися максимум до 72 місяців і до 12 років дитині, щодо якої один із батьків регулярно не бере участі в співбесіді. Він подається батькові, який піклується про дитину. Її щомісячна сума ґрунтується на віці дитини, а виплата припиняється у разі повторного шлюбу.

І, на останок, такий вид допомоги як допомога на житло.

Житлова допомога або допомога на житло (Wohngeld) [5] може виплачуватися орендареві або власнику житла, коли фінансова

спроможність відповідних осіб недостатня для покриття суми орендної плати або повернення позики.

Розмір та розмір надбавки визначаються із загальних ресурсів домогосподарств, кількості членів та розміру орендної плати (або суми зборів власника).

Як правило, допомога на житло подається на 12 місяців, що може бути поновлено (бенефіціар повинен подати заявку знову).

Допомога на житло не виплачується власникам індивідуального мінімуму для осіб, які шукають роботу (Grundsicherung für Arbeitsuchende / Arbeitslosengeld II), або мінімальних гарантованих виплат (житлова допомога нараховується під ці пільги).

Отже, підсумовуючи значення рівня соціальної підтримки сім'ї в європейських країнах, можна зазначити, що застосування різного роду інструментів щодо поліпшення становища сім'ї, у тому числі застосування пільг та допомог з боку держави, притаманно не тільки Німеччині, а й іншим країнам Європейського Союзу. Особливістю застосування інструментів соціальної підтримки сім'ї з дітьми в країнах Європейського Союзу становить політика непрямих витрат в частині застосування податкових пільг, додаткових допомог, знижок та кредитів. Крім того, в багатьох європейських країнах широко реалізується з боку держави програми цільових кредитів для вирішення побутових проблем. Всі ці інструменти є певним важелем на шляху фінансової та соціальної захищеності будь-якої сім'ї, яка виконує свою основну функцію що виховання дітей.

Крім того, беручи до уваги шлях України до євроінтеграції, хотілось би сподіватись на те, що в основі формування нової або реформування старої політики країни, у тому числі політики стосовно підтримки інституту сім'ї, буде застосовуватися позитивний приклад країн Європейського Союзу.

## **Література**

1. Афанасьєва Ю. В. Державне регулювання демографічних процесів у країнах Європейського Союзу: інструменти підтримки сім'ї / Ю. В. Афанасьєва // Державне управління та місцеве самоврядування. 2015. Вип.1 (243). С. 70–78.
2. Романенко О.А., Хмара М.П. Аналіз ефективності заходів та ініціатив сімейної політики / О.А. Романенко, М.П. Хмара. URL: [http://www.journals.iir.kiev.ua/index.php/ec\\_n/.../3334](http://www.journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/.../3334)
3. Яригіна Є.П. Соціальне забезпечення сімей з дітьми: міжнародний досвід та українська модель: монографія. Харків. 2016. 196 с.
4. Офіційний сайт European Commission. URL: <https://ec.europa.eu>
5. Офіційний сайт Centre des Liaisons Européennes et Internationales de Sécurité Sociale. URL: <https://www.cleiss.fr>